

Barn og filosofi

I boka *The Philosophy of Childhood* (1994) skriver filosofiprofessor Gareth B. Matthews at han ønsker å sikre filosofien om barndom en fullverdig plass i filosofiens framtidige litteratur, som et genuint felt for akademisk forskning, skriving og undervisning. I likhet med filosofien om religion, vitenskap, kunst, historie og matematikk, foreslår Matthews at filosofer godt kan rette sitt faglige engasjement mot spørsmål som for eksempel: "Hva er det å være et barn?" "Er barns måter å tenke på annerledes enn voksnes? og i så tilfelle, hvordan?" "Kan det være slik at barn har rett til å skille seg fra sine foreldre?" Matthews viser blant annet til Philippe Ariès *Centuries of Childhood* (1962) for å underbygge den nå etter hvert vidt aksepterte kjensgjerning om at vårt vestlige begrep om barndom er problematisk både historisk, sosialt, kulturelt og filosofisk. Begrepet er filosofisk problematisk i den forstand at filosofiske vanskeligheter står i veien for å kunne si hva slags forskjell forskjellen mellom barn og voksne er. I denne tilnærmingen til temaet barn og filosofi er det barn og barndom som blir underkastet filosofiske undersøkelser, og gjennom dette blir forutinntatte meninger og forestillinger om barns tankeevner gjennomgått og drøftet. På den annen side fokuserer Matthews i boken *Dialogues with Children* (1984) på barns filosofier, deres tanker, refleksjoner og samtaler med dem. Gjennom denne andre tilnærmingen løfter han fram barns tanker omkring grunnleggende eksistensielle problemstillinger som for eksempel kunnskap og etikk samt framtiden, døden og lykken.

Artiklene i dette særnummeret av *Barn* representerer i all hovedsak den andre av de to ovennevnte tilnærminger. Sammensetningen av bidragene har ikke hatt som siktemål å skape et helhetlig bilde av forskning og virksomhet i Norden innenfor temaet. Det har imidlertid vist seg å være en rød tråd som går igjen i enkelte av artiklene. På en eller annen måte viser flere av forfatterne til filosofiprofessor Matthew Lipmans litteratur og arbeidsprogrammer, som han har utviklet for å assistere voksne som leder filosofiske samtaler med barn. Men til tross for denne likheten i artiklene blir leseren ført inn i ulike problemstillinger som forfatterne har møtt i sitt arbeid med filosofi for barn.

Dette særnummeret av *Barn* starter med en oversiktspresentasjon av virksomhet knyttet til filosofi med barn i Norden samt Latvia, og er skrevet av *Beate Børresen*. Børresen skriver kortfattet om hva filosofi med barn er. Her kan leseren finne litteraturtips, navn og adresse på kontaktpersoner og internetsider som har med filosofi med barn å gjøre.

Som forsvarer for ideen om filosofering med barn, utdyper *Paul M. Opdal* noen innvendinger enkelte skolefolk har til faget filosofi. Han diskuterer hva slags fag filosofi er, hva det kan tilby skolen og ikke minst den avgjørende betydning filosofisk refleksjon har for perspektivutvikling i en danningssammenheng. Forfatteren skriver om barnets interesse og egnethet for filosofiske drøftinger, og trekker fram tre forskjellige syn på hvordan filosofering med barn kan foregå og hva poenget med det er. Her er *Matt-hew Lipman* og *Gareth B. Matthews* omtalt som representant for hvert sitt syn. Den danske pedagogen *Per Jespersen* er omtalt som representant for et tredje syn. Men ifølge *Opdal* er det *Lipmans* tilnæringsmåte som er den dominerende, og derfor velger han å utdype hva denne retningen innebærer samt å vise til noen spørsmål den reiser.

Gjennom sine erfaringer med den samtalebaserte metoden, har *Frida Brismar* videreutviklet en øving der spørsmål og svar står sentralt. Denne metoden kaller hun for "dialogisk spørrende", og den er, ifølge forfatteren, sammenlignbar med den førstnevnte metoden som bygger på *Lipmans* teori og praksis. Det som skiller de to metodene er at de utgår fra to ulike filosofiske retninger, som ikke nødvendigvis er motsetningsfylte, men heller foretar ulike analyser av den filosofiske tenkning. *Brismar* trekker fram noen sentrale dilemmaer i *Lipmans* metode som ikke fullt ut greier å ta høyde for barns ulike forutsetninger når det gjelder å uttrykke seg, å være interesserte, lyttende og spørrende. En av forfatterens store diskusjonstema, som hun har diskutert med kollega *Liza Haglund* (se nedenfor), handler nettopp om hvordan man kan løfte fram ordene til barna som er stille og tause og samtidig tone ned barna som dominerer, uten å hemme deres filosofiske engasjement.

Med utgangspunkt i spørsmålet "Vill vi lära barn att tänka som vi, eller tänka själva?" drøfter *Liza Haglund* noen vanskeligheter som hun møtte ved å være samtaleleder for filosofiske samtaler mellom barn. Er det å la barnas spørsmål stå i sentrum for samtalen forenlig med krav om at samtalen skal bevege seg i en retning slik at den blir filosofisk relevant? Hva vil det si å holde fast på kravet til en filosofisk samtale? I hvor stor grad skal samtalelederen styre samtalen? Disse og andre spørsmål diskuterer *Haglund*, og videre kommer hun med noen forslag til hvordan samtalelederen kan håndtere de ulike vanskelighetene.

Barns refleksjoner omkring skattejakt og politi-og-tyv-jakt er illustrasjonsmateriale i *Bo Malmhesters* artikkel der han diskuterer hvordan barn kan stimuleres til filosofiske samtaler. Ett av hans siktemål med å studere barn i deres filosofering er å oppøve barns ferdighet til å granske og forholde seg til deres tilværelse. Å stille spørsmål er et uhyre viktig ledd i å kunne forstå og håndtere verden, og ifølge Malmhester, behøves det hardt arbeid og trening for å lære seg å stille gode spørsmål.

Elisabeth Gulbrandsens bidrag er en fagoppgave hun skrev for et fag hun tok på Høgskolen i Oslo. Gulbrandsen drøfter forskjellige utgangspunkt for filosofiske samtaler med barn basert både på egen erfaring med filosofi med barn og fra deltagelse i filosofiske samtaler i studiesamlinger. Hun legger vekt på hvordan man kan komme i gang med og drive filosofi med barn i grunnskolen. Forfatteren tar tak i og problematiserer lærerens rolle, tidsaspektet og det å legge til rette for at filosofering med barn kan få anledning til å finne sted. Videre drøfter hun ulikt "kick-off"-materieell som kan brukes for å komme i gang med filosofering med barn, blant annet skjønnlitteratur, andre tekster, lyrikk, bildebøker, kunst, leker og til sist Lipmans stoff. Til slutt skisserer Gulbrandsen noen flere tips og gir oppmuntring til de som ønsker å arbeide med filosofiske samtaler sammen med barn.

Steinar Bøyum diskuterer i sin artikkel filosofiske forutsetninger for det man gjør i livet. I tilfellet her, og for de foranstående bidragsytere, gjelder dette å drive med "filosofi med barn". Bøyum skriver at ens syn både på filosofi og barn avsløres gjennom den måten man tenker seg at filosofi med barn kan eller bør foregå på. Derfor velger han å tematisere spørsmål som går rett til kjernen av sentrale filosofiske gåter: "Hva er filosofiens vesen og verdi?" "Er filosofi noe barn skal holde på med?" Forfatteren ønsker å gå i dybden og se på ulike måter begrepene om filosofi og barn krysser hverandre på i filosofihistorien. Men ettersom det skrives lite eksplitt om barn i mye av de vestlige filosofiske tekster, har Bøyum valgt å gå veien via kategorien han kaller *naivitet*. Ved å gjøre dette trekker han fram fire ulike perspektiver til måtene å forstå forholdet mellom filosofi og naivitet på. Han eksemplifiserer disse fire perspektivene med en representant for hvert enkelt av dem, henholdsvis Immanuel Kant, Jean-Jacques Rousseau, Maurice Merleau-Ponty og Sigmund Freud.

Avslutningsvis skriver *Ragnar Ohlsson* om toleranse, virkelighetsoppfattelse og relativisme. Med bakgrunn i virksomhet knyttet til filosofi med barn og med referanse til både barnas og lærernes uttalelser om sannhetsbegrepet, meddeler Ohlsson sin egen uro til leseren.

Fra redaksjonen

Med dette gis leserne en smakebit av kun deler av den nordiske forskningen og virksomheten innenfor temaet barn og filosofi. Redaksjonen vil benytte anledningen til å ønske *Barns* lesere en riktig god sommer!

Litteratur

Matthews, Gareth B. 1984. *Dialogues with Children*. Cambridge: Harvard University Press.
Matthews, Gareth B. 1994. *The Philosophy of Childhood*. Cambridge: Harvard University Press.